

СЕРЕДНІЙ КЛАС В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА УЧАСТІ В ПОЛІТИЦІ

Актуальність теми дослідження. Актуалізується дослідження середнього класу в Україні та його ролі в побудові громадянського суспільства. Проблема формування і становлення середнього класу тісно пов'язана з проблемою формування громадянського суспільства та його соціальної основи.

Мета дослідження. Метою є аналіз критеріїв класифікації середнього класу, їх переваг та недоліків, а також можливості їх використання в економіці України.

Завдання дослідження. Визначення критеріїв, ознак і функцій середнього класу та його вплив на розвиток громадянського суспільства України.

Предмет дослідження. Проблема формування та участь в політиці середнього класу в Україні.

Середній клас як фактор становлення громадянського суспільства в Україні протягом усієї української історії хоча й не був гарантом стабільності, але саме він, будучи наділим конфліктогенним потенціалом, у більшості випадків сприяв прогресивним модернізаціям та реформам у його розвитку. Через свою малочисельність він не міг стати стабілізуючою силою. Однак його потенціалу вистачило для того, щоб дати поштовх прогресивним зрушенням у суспільстві [1, с.280].

Одним з головних стратифікаційних критеріїв належності до середнього класу виступає рівень доходу (в розрахунку на душу населення), достатній не тільки для задоволення першочергових життєвих потреб (в їжі, одязі, необхідних товарах споживання, житлі), але й для реалізації зростаючих потреб.

Серед них, в першу чергу, слід виділити:

- придбання престижних та коштовних товарів тривалого користування (сучасної побутової техніки, комп'ютерів, засобів масової комунікації (мобільних телефонів, супутникових антен), нових автомобілів;
- поліпшення житлових умов, придбання житла більш високої якості, наближеної до світових стандартів;
- можливості відкладення частини отриманих грошових доходів для інвестування в розвиток власного бізнесу (для підприємців), власну освіту або освіту своїх дітей; [2, с.63].
- заощадження коштів на майбутнє (купівля іноземної валюти, коштовностей);
- турбота про власне здоров'я та здоров'я членів своєї сім'ї, можливість отримання повноцінного курортно-санаторного лікування, відпочинку за кордоном.

Другим критеріальним показником належності до середнього класу є професійний статус громадянина – це, передусім, кваліфіковані працівники, так звані «білі» та «сині» «комірці». Нарешті, окремим критерієм ідентифікації представника середнього класу є рівень освіти, що формує відповідну політичну та правову культуру особистості.

Результуючим чинником ідентифікації представника середнього класу є його активна громадянська позиція, готовність до активних форм захисту прав та свобод, обізнаність позаелекторальними засобами суспільно-політичної участі. Разом з тим, соціально-політична поведінка представників середнього класу є найбільш раціональною та найбільш прогнозованою.

В Україні процес формування середнього класу, що відповідав би за майновим статусом та рівнем особистих доходів критеріям розвинених країн, перебуває на початковому етапі. Це пояснюється насамперед низьким рівнем життя населення. Крім того, велика кількість людей, які наближаються до статусу середнього класу, отримують значну частину доходів без реєстрації і не сплачуючи податків [3, с.367]. Це зумовлює певну суперечливість їхніх відносин з державою, а отже, й труднощі на шляху реалізації своєї суспільної функції – бути основою соціально-політичної стабільності.

Отже, у структурі населення України є певна частина людей з високою професійно-освітньою підготовкою, яка отримує достатньо високі (вищі за середні) доходи, однак не може бути віднесена до середнього класу, оскільки їх діяльність пов'язана з тінювим капіталом та бізнесом, а відтак – з корупцією та криміналом.

Класичне визначення середнього класу – це основа і запорука соціальної стабільності та економічного розвитку. Це сукупність соціальних верств населення, які за своїм матеріальним становищем характеризуються як небідні, згідно з нормами соціальної забезпеченості, прийнятими у державі, мають потенціал соціальної мобільності, характеризуються відносною стійкістю перед проявами державної нестабільності.

Висновки. Отже, політика формування середнього класу є наріжним каменем розбудови стабільного демократичного суспільства, у якому відсутня масштабна глибока бідність, корупція та розкрадання державної власності. Середній клас якраз і є тим осередком, який – за особливостями його існування – налаштований, як правило, на те, щоб самому здобувати «місце під сонцем» – за рахунок власних здібностей і праці, а не за рахунок зв'язків з владою. В Україні ситуація зовсім інша. Ми знаходимося в тій частині євразійського континенту, де постійно міксувалися два типи культури. Одна йшла з римської цивілізації, де закон звичайно вище за наказ начальника. У східній же культурі наказ начальника звичайно вище за закон. З певною ймовірністю є підстави припускати, що у нашій країні для більшості людей наказ теж вище за закон. І тою мірою, якою це так – це відділяє нас від Європи більше, ніж будь-що інше. У наших людей це утверджене майже на підсвідомому рівні – якщо є наказ, то його треба виконувати. Середній клас буде безумовно зростати, якщо економіка не зайде в якийсь колапс. І тут основну роль буде відігравати поширення ділової активності, економічне зростання. Без цих процесів дуже важко уявити якісь добрі перспективи для середнього класу.

Список використаних джерел

1. Александрова О.С. Специфіка становлення середнього класу в українському суспільстві. Гілея. Наук. вісник: збірник наук. праць. К.: 2011. Вип. 47 (5). С. 277–284
2. Бондар І.К. Підприємництво в Україні як економічна основа становлення середнього класу // Формування ринкових відносин в Україні. 2004. № 3. С. 62 – 65.
3. Горбань О.В. Роль інтелігенції в формуванні духовних основ середнього класу пострадянського суспільства // Гілея. Наук. вісник: збірник наук. праць. К., 2011. Вип. 48 (6). – С. 355–363.
4. Татаревська М. Місце і роль заробітної плати у формуванні середнього класу // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. № 4. С. 88–97.